

KIBYRA 2014 ve 2015 ÇALIŞMALARI

Ş. Özüdoğru*

F.E. Dökü

Ü. Demirer

İ. Baytak

D.Tarkan

M.C. Kaya

M. Şimşek

S. A. Özarlan

2014 YILI ÇALIŞMALARI

Oldukça yoğun geçen 2014 yılı çalışmalarımız kazı, temizlik, restorasyon, koruma-konservasyon, anastylosis, epigrafi ve depo çalışmaları gibi ana başlıklar

* Yrd. Doç. Dr., Şükrü Özüdoğru, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 15030 BURDUR.

Yrd. Doç. Dr., F.E. Dökü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 15030 BURDUR.

Yrd. Doç. Dr., Ü. Demirer, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi GMYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Göllhisar-BURDUR.

Yrd. Doç. Dr., İ. Baytak, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi ABD, 21280-DİYARBAKIR. ismail.baytak@dicle.edu.tr.

Arş. Gör., D. Tarkan, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, Arkeoloji Bölümü, BURDUR, dtarkan@mehmetakif.edu.tr.

Arş.Gör., M.C. Kaya, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, BURDUR. mckaya@mehmetakif.edu.tr.

Uzm., M. Şimşek, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, BURDUR. msimsek@mehmetakif.edu.tr.

Öğr. Gör. S.A. Özarlan, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, GMYO Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Göllhisar-BURDUR.

altında toplanabilir**. 141 günlük kazı sezonu çalışmamız sonucunda 194 adet envanterlik nitelikte ve 171 adet etüdüklük nitelikte taşınabilir eser ele geçmiştir. Kazı çalışmaları; Agora I. Teras Caddesi, Doğu Nekropolis Alanı yapılarında, önceki sezonda kaldığı yerden devam etmiştir. Ayrıca, antik kente giriş kısmında yer alan Nekropol Yolu kazıları ise ilk kez bu sezonda başlatılmıştır. Odeion, Agora I. Teras Caddesi, Doğu Nekropolis Mezar yapılarında ise koruma, konservasyon ve anastylosis çalışmaları büyük oranda tamamlanmıştır. Özellikle, M.S. geç 4. yy. veya erken 5. yy.'da Odeion yapısında meydana gelen bir yangın felaketinde oldukça zarar gördüğü anlaşılan, ünik Medusa betimli opus sectile zemin döşeminin restorasyon ve

** T.C. Bakanlar Kurulu'nun kararı ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ruhsatnamesiyle, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi adına, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğümüz izinleriyle başkanlığımızda yürütülen Burdur İli Gölhisar İlçesi sınırları içindeki Kibyra antik kenti 2014 yılı kazı çalışmaları, 07.07.2014 tarihinde başlatılmış, 24.11.2014 tarihinde sonlandırılmıştır. Öncelikle çalışmalarımız için izin veren ve ödenek sağlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne içten teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz. Bu ödenek haricinde 2014 yılı çalışmalarımız, Burdur Valiliği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü, Gölhisar Kaymakamlığı, Gölhisar Belediye Başkanlığı, Suna - İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) ve Türk Tarih Kurumu'nun değerli katkılarıyla tamamlanabilmiştir. Kazı çalışmalarının başarılı biçimde sonlandırılmasında, konservasyon ve koruma çalışmalarında ilgili kurum ve kuruluşların katkıları etken olmuştur. Ayrıca sezon başlangıcında, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun proje onayıyla inşası tamamlanan yeni eser deposu, en önemli kazanımlarımızdan biridir. İnşa giderleri Burdur Valiliği İl Özel İdaresi ve Gölhisar Belediyesi tarafından üstlenilmiştir. Bu destekleri ve ilgileri için ilgili tüm kurum ve kuruluşlara teşekkürü borç biliyoruz. 2014 yılı çalışmalarımızda, Bakanlık Temsilcisi olarak görev yapan ve uyumlu çalışmalarıyla ekibimize güç katan U. Doğan ile E. Yiğit'e çok teşekkür ederiz. Tabii ki, asıl olarak Kibyra'da emek harcayan, özveriyle çalışan bilim heyeti üyelerimize, öğrencilerimize ve işçilerimize Kazı Başkanı olarak şükranlarımı sunuyorum.

koruma çalışmalarının 2014 çalışma sezonu içinde Genel Müdürlüğümüzce sağlanan bütçe dahilinde tamamlanmış olması önemlidir. Epigrafik çalışmalar sonucunda önceki yıllar ve bu sezon ele geçen tüm yazıtlar ele alınarak, kent ve tarihi hakkında oldukça yeni bilgiler elde edilmiştir. Kazı evi depo çalışmalarında ise, küçük eser temizlik ve konservasyonu çalışmaları ile belgeleme, çizim ve envanter kayıt çalışmaları yapılmıştır.

NEKROPOL YOLU

Nekropol Yolu, Kibyra'nın doğu yakasında yer alır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan yol, kente doğu yönden girişi sağlamasıyla kent içi trafikte oldukça önemlidir. Yolun mevcut uzunluğu 96 m.; genişliği ise ortalama 6,5 m.dir. Nekropol Yolu kentin anıtsal giriş kapısı olan her iki kenarı yuvarlak kuleli Tak yapısında sonlanmaktadır. Yol zemininde kullanılan taşlarda yer yer devşirme blokların kullanıldığı görülmektedir. Bu veri yolun Geç Roma Dönemi'nde onarım gördüğüne işaret etmektedir.

Alanın Nekropol Yolu olarak adlandırılmasının sebebi: yolun her iki yakasının da Nekropol olarak kullanılmasıdır. Alanda kazı çalışmalarına başlanılmasındaki başlıca amaç kentin ölü gömme geleneklerine ilişkin bilgilerimizi arttırmaktır. Nekropol Yolu 2014 yılı kazı etkinlikleri sonucunda toplamda 106 adet mezarın kazısı gerçekleştirilmiştir. Ancak burada önemle belirtilmelidir ki, bu mezarların büyük çoğunluğu yüzeyle oldukça yakın seviyelerde ele geçmiştir. Ayrıca 106 adet mezarın önemli bir miktarı basit toprak gömü ve kremit mezarlardan oluşmaktadır. Ayrıca bu sayıya Geç

Antikçağ'da soyularak tahrip edilen lahitler ve kiremit mezarlar da dâhildir.

Alandaki çalışmalar sonucunda *lahit*, *kiremit*, *basit toprak gömü*, *kiremit çatma*, *tuğla örgü*, *pişmiş toprak tekne* ve *taş örgü* olmak üzere 7 farklı mezar tipi ile bunların farklı alt çeşitleri belgelenmiştir. Alandaki gömü biçimleri içinde en yoğun kullanılanı 63 adet olan *kiremit mezarlar*dır (Resim: 1). Bu mezarların 40 adedinde *inhumasyon*, 23 adedinde ise *kremasyon* gömü yapıldığı görülmüştür. Alanda belgelenen bir diğer yoğun gömü tipini de 24 adetle karşımıza çıkan *basit toprak gömüler*dir. Bu gömü tipinde defin alanında ana kayanın 0,20 ile 1.74 m. arasında değişen ölçülerde basitçe oyulması sonucunda gömünün yapıldığı, definin üzerinin ise sadece toprakla (veya ana kaya parçaları ile) kapatıldığı belgelenmiştir. Söz konusu gömü tipinde mezar hediyelerinin büyük oranda gömünün ayak ucuna yerleştirildiği ancak birkaç örnekte ise hediyelerin mezarın her iki ucuna konulduğu anlaşılmıştır. Alanda ayrıca 2 adet *pişmiş toprak tekne mezar* (PTTM), 3 adet *tuğla çatma mezar* (TÇM), 2 adet *tuğla örgü mezar* (TÖM), 12 adet *lahit mezar* ve 2 adet de *moloz örgü mezar* (MÖM) belgelenmiştir (Resim: 2). Ancak bu mezarların tamamı Geç Antikçağ tahribatına uğramış mezarlardır. Dolayısıyla bu gömülerden in-situ hiçbir veri elde edilememiştir.

Nekropol Yolu kazısı farklı mezar tipleri yanı sıra ölü gömme adetlerine ilişkin de oldukça önemli bilgi ve bulgular sunmuştur. 106 adet mezarın 23'ünde kremasyon gömü biçimi tespit edilmiştir. Mezarların kronolojik sınıflandırması bu aşamada ancak genel hatlarıyla yapılmıştır. İlk değerlendirmelere göre Nekropol Yolu'ndaki en erken gömüler Geç Hellenistik Dönem'de

yapılmıştır. Roma Dönemi'nde yoğunlaşan gömüler Erken Doğu Roma Dönemi içlerine dek sürmüştür. Kazı çalışmalarından elde edilen bir diğer önemli veri de hiç kuşkusuz mezar armağanlarıdır. İlk değerlendirmelere göre kozmetik kapları ve tıp aletlerine işaret eden buluntular farklı zanaat gruplarının varlığını somut olarak belgelemiştir. Malzemeye yönelik detaylı çalışmalarla hiç kuşkusuz bu veriler artacaktır.

AGORA I. TERAS CADDESİ

Alandaki çalışmalar bir önceki yılda 68. m.de sonlandırılmış olup bu sezon 88. m.ye kadar tamamlanmıştır. Bu dönem çalışmaları neticesinde caddenin 84-88. metreleri arasında söz konusu caddeye doğu yönden girişi sağlayan anıtsal bir giriş kapısı açığa çıkarılmıştır. Alanda kazı faaliyetleri 5 farklı açmada yürütülmüştür. Bunlar şu şekildedir:

1. Cadde: Doğu-batı yönde 19x6.60 m.lik cadde kısmındaki çalışmalar sırasında 80. m.den sonra cadde taşlarının devam etmediği ve kaldırılmış olduğu belgelenmiştir. Bu kısımda Sütunlu Cadde taşlarının muhtemelen çeşme yapısının inşası sırasında yapılan düzenlemeler sonucunda kaldırıldığı görülmüştür. Sonrasında düzensiz taş ve blok parçalarından bu alanda bir sert zemin oluşturulduğu görülmüştür. Bu alanda yapılan kazılarda alt kodlarda *castellum/nymphaeum* yapısının su tahliye sistemleri ve doğuya doğru Giriş Kapısı'nın altından devamı görülebilen künk sistemlerine rastlanılmış olup belgelenmiştir. Cadde'nin ortasına denk gelen pithos kullanılarak yapılan bir dağıtım şebekesi belgelenmiştir (Resim: 3).

2. *Batı Stoa*: Caddenin batı kısmında 20x3.60 m.'lik bir alanında kazı çalışmaları yürütülmüştür. Alanda, Batı Teras Duvarı'na dayalı ve Batı Stoa alanını kaplayan çeşme yapısı ile bu duvar içindeki *Kemerli Giriş* ile yine aynı duvar içinde sadece kapı aralıkları izlenebilen 13.14.15. dükkân girişleri, stoa alanında zeminde künk sistemleri çalışılmıştır. Sütunlu Cadde'nin en başından itibaren Batı Stoa zemin kısmında tespit ettiğimiz 6 sıra künk hattının 79. m.de sonlandığı görülmüştür. Önceki dükkân girişleri gibi bu dükkân kapı aralıkları da 1 m. kadar açılmış ve içeride olan dolgu katmanının önü korunarak kapatılmıştır).

3. *Castellum/Nymphaeum Yapısı**: Caddenin 79. m.sinden itibaren stoa alanını kaplayan bu yapı batı teras duvarına yaslanmış şekilde ortaya çıkmıştır (Resim: 4). Ancak yapının kazısı kuzey kısımdaki havuz ile organik diğer bir mekan önünde sonlandırılmıştır. Yapı iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm 5x7 m.lik ebatlarıyla dikdörtgen tasarıdadır. Bu bölümde; yapının duvar taşlarında künk yerleştirmek için tasarlanmış 15 adet dikine oyuklar bulunmaktadır. Ayrıca yapının zemininde bu oyukları karşılayan künk sıraları tespit edilmiştir. Zeminde 2 adet gider tespit edilmiştir. Bu tasarım yapının bu

* Bu tür yapılar Castellum Divisorium ya da Dividiculum olarak adlandırılmaktadır. Bu metinde genel olarak Castellum Divisorium adlandırması tercih edilmiştir. Ancak bu yapının ön alanında yapı ile organik bir de küçük ölçekli *nymphaeum* bulunmaktadır. Dolayısıyla yapının adlandırılması kazı çalışmalarının sonuçlandırılmasının ardından netlik kazanacaktır. Bu aşamada yapıya *castellum/nymphaeum* denmiştir. Vitruvius, *Castellum* terimini kullanmıştır.; Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap (Çev. Dr. Suna Güven) Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, VIII, VI, 1-2 (istanbul 2005); konu ile ilgili adlandırmalar için Bkz. F. Şahin, Patara Kent İçi Su Dağıtım Yapıları, bk. F. Işık-H. İ. Işık (ed), Patara VII 1, Kum'dan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yıl Sempozyumu, Uluslararası Sempozyum Bildirileri 11-13 Kasım Antalya, 509, Dipnot 16.

bölümünün bir *castellum* olarak planlandığını ispatlamaktadır. Castellum bölümünün hemen önünde bu bölümden ortak bir duvar ile ayrılan 3,30x7 m.lik ebatlarda dikdörtgen bir bölüm yer alır. Zeminin kalın bir harç tabakasıyla sıvanan bu bölümde zemindeki 1 adet yatay gider dışında herhangi bir su dağıtım izi görülmemektedir. Bu nedenle bu bölüm ilk odadan taşan suların biriktirdiği ikinci bir havuz görünümündedir. Ancak direkt cadde kenarında konumlandırılması ve üzerinin açık olması bu bölümün *nymphaeum* işlevli olduğunu da kanıtlamıştır (Resim: 4). Havuzun birinci bölümünün içerisinde yere düşmüş vaziyette Hercules/Herakles'e ait olan aslan postlu heykel başı ele geçmiştir(Resim: 5).

4. *Doğu Stoa ve Dükkanlar:* Bu alandaki çalışmalarda, stoa zemin döşemi ve döşem altı künk sistemleri ile cadde kazılarında sürekliliğini koruyan dükkan yapılarından 10.-11. numaralı dükkan mekanlarında kazılar sürdürülmüştür. Sütunlu Cadde'nin doğusunu kapsayan ve *doğu stoa* adını verdiğimiz uzunca bir koridor görünümündeki 20x3,50 m. ölçülerindeki açmada +0,50 m. ile -0,90 m. kod seviyeleri arasında yapılmıştır. *Opus spicatum* döşemin 73. m.'de sonlandığı görülmüştür. Dükkan 10 adını verdiğimiz alanda seviye inme çalışmaları sırasında doğu-batı 5 m., kuzey-güney 5 m. ölçülerinde kare bir mekan yapısı ortaya çıkmıştır. Mekanın güneydoğu köşesinde -1,30 m. kodunda 20 cm.'lik bir tabakada yoğun miktarda birleştirilebilir amphora parçaları, sağlam halde ele geçen unguentariumlar, kandiller ve pişmiş toprak kaplar, cam ve kemik parçaları bulunmuştur. Tüm veriler bu alanın bir bothros olarak kullanıldığını göstermiştir. Diğer bir yapı ise 11. Dükkan'ın içinde doğu-batı 3,70 m., kuzey-güney 2,70 m. ölçülerinde dikdörtgen bir mekandır. Mekanın zeminine ulaşıldığında kuzeydoğu köşede 2 m.

çapında ve 0,75 m. derinliğinde yuvarlak bir çukur ile karşılaşmıştır. Çukurun kuzey kısmında Agora I. Teras Caddesi'ne bağlanan Doğu Giriş Kapısı'nın altına doğru giden 50x60 cm. ölçülerinde bir gider görülmüştür. Bu veriler bu mekanın latrina olabileceği varsayımını güçlendirmiştir.

5. Doğu Giriş Kapısı ve Sur Duvarı: Stadion'dan gelen yol, Agora I. Teras Caddesi'nin 82. ve 87. m.leri arasında yer alan bir kapı ile sonlanmaktadır. Kapının genişliği 5,20 m., derinliği ise 3,70 m.dir. kapıya ait mimari elemanlar yazıtlı architrav blokları, friz, korniş ve kemer bloklarından oluşmaktadır. Yapının mimari elemanları değerlendirildiğinde bu noktada kemerli anıtsal bir kapının yer aldığını göstermektedir.

Değerlendirme ve Sonuç: Çalışma sezonu içerisinde belgeleme ve kayıt çalışmaları ağırlıklı olarak mimari saptamalar ile değerlendirilmiştir. Bu da alandaki 3 m.yi bulan yoğun dolgu katmanının ve blok dağınıklığının sebebini ortaya koymuştur. Sütunlu Cadde stoalarında en başından itibaren takip edilen künk sistemlerinin özellikle batı stoa zemininde net bir şekilde izlenebildiği görülmüştür. Buluntulardan ve künk hatlarının güzergâhından yola çıkarak buradaki zeminin ve galerilerin muhtemelen künk sistemi arıza/tamirat/yenileme işlemleri sırasında tahrip edilmiş oldukları görülmüştür.

DOĞU NEKROPOLİS

Alandaki kazı çalışmaları 2013 yılında başlatılmıştır. Söz konusu kazı sezonu içinde anıtsal oda mezar ve etrafı tamamen açılmış, yapının tanımlanmasının yanı sıra alanın güneyinde konumlanan ve anıtsal mezarla yakından ilintili

olan iki adet aile mezarlığı (Cladiuslar, Flaviuslar) temenoslar şeklinde açığa çıkarılmıştır (Resim: 6). 2014 yılı anıtsal oda mezar çalışmaları kapsamında yürütülen çalışmalar sonucunda alanın kuzey ve güney açmalarında elde edilen yeni somut verilerle Doğu Nekropolis Anıtsal Oda Mezar ve yakın kompleksleriyle ilintili kronolojik ve epigrafik bilgilerde önemli bir artış kaydedilmiştir. Öyle ki söz konusu küçük ölçekli aile nekropolisinin kuzey kanadında gerçekleştirilen ilk definler yani 3,4 ve 5 no.lu *kiremit mezarların* sunduğu ciddi ölçüde önem arz eden yeni bilgilerden hareketle MS erken 2. yy. sürecine ulaşılmıştır. Aynı dönemi hızla müteakiben alanda son derece iyi tasarlanmış olan mezar mimarisine ait inşa faaliyetleri başlamıştır. Bu değişiklik sürecinin ilk örneği nekropolise MS. 139 yılında yerleştirilen ve Claudius Menis ile karısı Flavia Secunda'ya ait olduğu bilinen 5 no. lu podyumlu lahit mezardır. Erken 2. yüzyıl içerisinde kullanılmaya başlanan mezarlık alanında, İmparator Antoninus Pius Dönemi'nde gerçekleşen nekropolis yapılaşmalarının bütününe kapsayan mimari konseptin uygulanma aşaması on yıl gibi çok küçük bir zaman dilimi içerisinde büyük oranda bitirilmiştir. Bu duruma paralel olarak Anıtsal Oda Mezar ile güneyindeki aile temenosları ve yine bu alanların hemen güneyine inşa edilen mezar odaları ile bağlı lahit podyumlarının inşasının tamamlanması 11 no. Lu podyumlu lahitten elde edilen sağlıklı epigrafik veriler doğrultusunda en geç tarihle MS. 153 yılına isabet etmektedir. Bu tarih, alanın mimari anlamda bütüncül olarak tasarlanıp inşa edildiği sürecin son yıllarına işaret etmektedir öyle ki, alandaki definlere yönelik mimari eylemler söz konusu tarihten sonra da kesintisiz bir biçimde sürdürülmektedir. Bu tür gelişmeler Güney Temenos II içerisine sonradan yerleştirilen Genç Titus ve karısı Vilia'a ait podyumlu lahit mezar ile 4 A-B

kodlu lahit mezarlar ve güney açmadaki 7 no. lu lahit podyumunun varlığıyla somut bir şekilde izlenebilmektedir.

Alanın genelinde izlenen mezar mimarisine ait ilk oluşumlar oda mezarlar ile başlamakta ardından lahitler ve podyumlu lahitlerin tercih edilmesiyle devam etmektedir. Öyle ki bir istinat duvarının ortak kullanımı ile oluşturulan oda mezar fasatları ilerleyen süreçte zorunlu olarak gelişen mimari değişimlerle tamamen kapatılmış ya da geri planda varlığını devam ettirmiştir. Bu değişimdeki temel neden podyumlu lahit mezarların alana mimari birliklik içerisinde organik bir şekilde yerleştirilmesidir. Bu noktada özellikle ata kültürünü devam ettirmek ya da kullanımı devam eden oda mezarlara ulaşımı sağlamak için ön kısımdaki podyumlar mezara giden özel tasarımlı dromosların üzerine yerleştirilmektedir. Bu ilgili durum 14 no. lu oda mezar ve bağlı dromosunun üzerinde bulunan 9 no. lu podyumda görülmektedir. Buna istinaden YOM 14'ün bir Flaviuslar YOM 15'in ise bir Cladiuslar aile mezarı olduğu söylenebilir. Bu noktada alan içerisindeki tüm oda mezarların inşa edildiği en geç tarihin MS. 143 olduğunu belirtmek de gereklidir çünkü; oda mezar inşasına ait ilk evrenin ardından gelen serbest gömütlükler arasında yer alan 11 no. luyumlu lahit, sahip olduğu net tarihli yazıtıyla bu kronolojik savı desteklemektedir.

Ağırlıklı olarak İmparator Antoninus Pius Dönemi'nde büyük çaplı bir aile nekropolisi olarak belirlenen alandaki mezar yapılarının Kibyra'nın kent ve nekropolis planlamacılığı dahilinde özenle inşa edildiği anlaşılmaktadır. Öyle ki kent nekropolisi içinden doğu aksta uzanan yaya yoluna doğrudan bağlanan bir imar sistemine sahip oluşu mevcut topografyadan ve mezar kalıntılarından anlaşılmaktadır. Kibyra'nın bir kısım önde

gelen ailelerinin bir araya gelerek oluşturduğu bu mezarlıkta izlenen mevcut plan aracılığıyla alandaki üç ailenin de birbirleri arasında yakın bir akrabalık bağı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu durumun güney açmada yan yana yer alan podyumlu mezarların sahibi Flaviuslar ve Cladiuslar Ailesi arasında daha da belirginlik kazandığını, ortak bir stylobat üzerinde farklı iki ailenin bireylerine ait mezarların yan yana konumlandırılmasının dönem içerisinde kendilerine kent meclisi tarafından verilmiş resmi haklar neticesinde meşru bir durumdan kaynaklandığı ifade edilebilir.

KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI

2014 yılı Kibyra Antik Kenti kazı sezonu koruma ve onarım çalışmaları kapsamında; Kibyra I. Teras Caddesi Doğu Stoasında yer alan opus spicatum zemin döşemesi konservasyon uygulamaları, pişmiş toprak tekne mezar tümleme çalışmaları ve KibyraOdeion'u orkestra zemin döşemesi opus sectile Medusa döşemesi restorasyon uygulamaları yürütülmüştür.

Opus Spicatum Konservasyon Çalışmaları:
Çalışmaların ilk aşamasını opus spicatum döşemeyi oluşturan pişmiş toprak parçalarının derzlerinin temizlenmesi oluşturmaktadır. Bu aşamada ince uçlu aletler ve kompresör kullanılarak derz arasında biriken toprak temizlenmiş ve derz aralarına harç uygulanmıştır. Opus spicatum döşemeler üzerinde uygulanan harcın muhteviyatı; hidrolik kireç, 0-1 mm. elek altı beyaz kum, doğal renklendirici ve mukavemet artırıcı özelliğe sahip çekilmiş 0-1 mm. tuğla-kiremit mili, hazır halde karışım içerisinde dahil edilen özel ambalaj harcı (İntonaco) ve beyaz akrilden oluşmaktadır.

Pişmiş Toprak Tekne Mezar Tümeleme Çalışmaları:
Çalışmanın amacı, 2014 yılı Nekropol yolu kazı çalışmaları esnasında ele geçen üç adet pişmiş toprak tekne mezarların özgün formuna en yakın durumunu ortaya koymak ve sağlamlaştırmak olmuştur. Temizlik işlemlerinin ardından çalışmalar esnasında parçalar halinde ele geçmiş olan tekne mezarların tümeleme uygulaması yapılmıştır. Bu bütünlendirme çalışmaları esnasında eserin orijinal formuna sadık kalınmıştır.

Kibyra Odeion'u Orkestra Zemin Döşemesi Restorasyon Çalışmaları: 2014 yılında Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 25.09.2013 tarihli kararı ile İstanbul Anka Restorasyon tarafından "*Kibyra Odeion'u orkestra zemin döşemesi gerçekleştirilen Opus Sectile Medusa döşemesi resmi restorasyon uygulaması*" gerçekleştirilmiştir (Resim: 7). Antik dönemde maruz kaldığı yangın tahribatı nedeniyle oldukça kötü durumda olan döşemede öncelikle mevcut konumunda bulunan opus sectile parçalar sırayla yerinden alınarak onarım ve ön yüzey temizlikleri gerçekleştirilmiştir. Parçalarda oluşan kırıklar çift komponentli bir yapıştırıcı yardımıyla birleştirilmiştir. Onarımı yapılan parçalar mevcut konumlarına yerleştirilmeden önce zeminde işlevini yitiren eski kireç harcı ve blokaj amacıyla konulmuş olan pişmiş toprak levhalar el aletleri yardımıyla sökülerek yeni yapılan kireç harcının tutunumunun daha fazla olabileceği ana taban yapısına ulaşılmıştır. Böylece zemin için yeni bir kireç harcı uygulaması yapılarak parçalar bu harç üzerine sabitlenmiştir. Bu yeni harcın muhteviyatı; 2 ölçek dere kumu(0.2 mm agrega boyu), 2 ölçek taş kırığı(0.2 mm ve 0.1mm den ufak halde karışık kullanılmıştır. Küfeki taşından elde edilmiş agregadır.), 0.75 ölçek kiremit kırığı

(1-2 mm kalınlığında), 0.75 ölçek kiremit kırığı (0.2-0.4 mm kalınlığında), 0.50 ölçek kiremit tozu (0.1 den ince) ve 3 ölçek hidrolik kireçten oluşmaktadır. Bu aşamadan sonra yüzey temizliği yapılmıştır. Temizlik bitirildikten sonra taban döşemesini oluşturan taş levhaların renkleri daha rahat algılanabilir duruma gelmiştir. Bu renklerin kullanılacak boya renk skalaları üzerinde yapılan incelemelerle tonları tespit edilmiş ve kullanılacak renk bu uyuma göre seçilmiştir. Slikat bazlı ve dış şartlara dayanıklı bir boya kullanılarak tümlenen alanlarda resimsel tümlenme yapılmıştır. Aynı yöntem ve tekniklerle pulpitum cephesinde de restorasyon uygulamaları devam ettirilmiş ve tüm işlemlerin tamamlanmasının ardından döşemenin kış koşullarına dayanıklılığını sağlamak amacı ile jeotekstil, strafor, ince milli kum ve çakıl gibi geçirimsiz malzeme ile kapatılmıştır.

DEPO ÇALIŞMALARI

Kibyra Kazısı 2014 yılı depo çalışmaları kapsamında genel olarak; deponun düzenlenmesi, açmalardan gelen eserlerin kayıt altına alınması, bu eserlerin tasnif edilmesi, ölçekli çizimlerinin yapılması, fotoğrafla belgeleme çalışmaları, seramik eserlerin göstermiş olduğu farklı form ve hamur özelliklerine göre değerlendirilip Munsell renk kataloğundan renklerinin belirlenmesi ve küçük eser konservasyon ve restorasyon çalışmaları yürütülmüştür. Depo çalışmalarında açmalardan gelen bu eserler, materyallerine göre ayrılarak (seramik, kemik, cam, metal, terrakotta ve taş gibi) tasnif edilmiş, kasalara yerleştirilmiş, manuel ve digital olarak kayıt altına alınmıştır. Bu eserler içerisinde, envanterlik ve etüdlük nitelikte olanları ayrılmış toplamda 194 envanterlik, 171 etüdlük eserin; milimetrik çizim, tanım, fotoğrafı

belgeleme ve katalog çalışmaları tamamlanarak Burdur Muzesine teslim edilmiştir (Resim: 8).

2015 YILI ALIşMALAR

Çalışmalarımız kazı, temizlik, konservasyon, anastylosis, epigrafi ve depo çalışmaları gibi ana başlıklar altında, ilgili alanlara göre aşağıda detaylı şekilde sunulmuştur*. Çalışmalarımız sonucunda 22 adet

* Kibyra Antik Kenti 2015 yılı kazı çalışmaları, 25.06.2015 tarihinde başlatılmış, 20. 09. 2015 tarihinde sonlandırılarak toplam 88 gün srdrlmştir. Öncelikle çalışmalarımız için izin veren ve denek sağlayan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne içten teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz. 2015 yılı Kibyra Kazı alışmaları için Kültür ve Turizm Bakanlığı DSİM Müdürlüğü ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü btcesinden sağlanan ödenekle, ayrıca özellikle Gölhisar Belediye Başkanlığı'nın nakdi ve Burdur Valiliği, Gölhisar Kaymakamlığı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü ve yine Gölhisar Belediye Başkanlığı'nın ayni katkılarıyla tamamlanabilmiştir. Yine Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) kazımıza proje desteği sağlamıştır. Özellikle 2015 sezonu kazılarının, çalışma süresinin uzatılarak başarılı biçimde sonlandırılmasında, konservasyon ve koruma çalışmalarında ilgili kurum ve kuruluşların değerli katkıları önemli bir etken olmuştur. Her yıl olduğu gibi, çalışmalarımıza yakın ilgi gösterip, bizlere kolaylık sağlayan Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğümüz ile Müze Müdürlüğümüz'e ve çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyoruz. Çalışmalarımız esnasında ziyaretleriyle bizleri mutlu eden Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürü Sayın Melike Gl'e, Kurul yesi değerli Hocalarımıza, Müdürlük uzmanı arkadaşlarımıza ilgileri için teşekkür ederiz. 2015 çalışma sezonumuz içerisinde, Genel Müdürlüğümüz Uygulamalar Dairesi Başkanı Sayın Yakup Harmanda Kibyra'yı ve ekibimizi ziyaret etmiş ve Kibyra'nın ziyaret edilebilir, düzenlenmiş bir ren yeri olması için proje hazırlığı mjdeleriyle bizleri mutlu kılmuştur. 2015 yılı çalışmalarımızda, Bakanlık Temsilcisi olarak görev yapan ve deneyimleriyle ekibimize ve çalışmalarımıza önemli katkılar sağlayan Burdur Muzesi uzmanlarından meslektaşımız Arif Kkoban'a çok teşekkür ederiz.

envanterlik nitelikte ve 75 adet etütlük nitelikte taşınabilir eser ele geçmiştir. Kazı çalışmaları; acil koruma önlemi gerekliliğinden dolayı ve 2015 yılı bütçe imkânları göz önünde bulundurularak, sadece ilk kez kazı çalışmasına başlanan Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi'nde gerçekleştirilmiştir. Odeion Orkestrası Medusa figürlü Opus Sectile zemin döşeminde ise hem 2014 yılında gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının kontrolü yapılmış, hem de 2015 sezonu restorasyon çalışması dahilinde, mevsimsel zorluklar nedeniyle yarım kalan Proskenefrons cephesi süpürgeliklerinin yerlerine konulması işlemi tamamlanmıştır. Agora I. Teras Caddesi ve Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazı çalışması yürütülen açmalarında ise konservasyon ve anastylosis çalışmaları tamamlanmıştır. Epigrafik çalışmalar sonucunda önceki yıllar ve bu sezon, özellikle Hamam duvarlarında devşirme olarak ele geçen tüm yazıtlar ele alınarak, kent ve tarihi hakkında oldukça değerli yeni bilgiler elde edilmiştir. Bunlardan Kibyra'da Hellenistik Dönem bir Athena Polias tapınağının varlığını belgeleyen yazıtlar önem arz etmektedirler. Kazı evi depo çalışmalarında ise, küçük eser temizlik ve konservasyonu çalışmaları ile belgeleme, çizim ve envanter kayıt çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca 2014 kazı sezonu içerisinde Doğu Nekropolis'de, neredeyse tamamen paramparça şekilde ele geçmiş olan kabartmalı taş lahit teknesi, 2015 depo çalışmaları dâhilinde birleştirilerek bütünlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar ile bilimsel yayın faaliyetlerinin de temel hazırlıkları tamamlanmıştır.

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ HAMAMI

Roma Hamam Kompleksi olarak adlandırdığımız alan Kıbyra kent merkezinin kuzey sektöründe yer almakta olup Tiyatro ve Odeion ile aynı aks üzerinde konumlanmaktadır. 2015 yılında gerçekleştirilen kapsamlı kazı çalışmaları bugüne değin alanda yapılan ilk bilimsel etkinlikler niteliğini taşımaktadır. 1989 yılında Gölhisar-Böğürdelik Yayla yolu ıslah çalışmaları esnasında özellikle hamamın kuzey batı sınırını oluşturan apsisi ambulacruma ait dış duvarlarda ve yapının kuzey aksalarında ciddi oranda iş makinası tahribatı gerçekleşmiştir. Ayrıca yoğun bir şekilde meydana gelen doğal yüzey akıntıları da alandaki tahribatın derecesini artırmıştır. Bu nedenle alanda kapsamlı kazı ve koruma çalışmaları zorunlu hale gelmiş ve bu noktadan hareketle kentin en görkemli yapılarından biri olan Roma Hamamı'nda arkeolojik çalışmaların ilk adımı atılmıştır.

Alandaki kazı çalışmaları; Açma I, II ve III olmak üzere 3 farklı alan adı altında gerçekleştirilmiştir. İlgili açmalardaki kazı çalışmalarının esas hedefi yapının kuzey ve doğu ana duvarının dış hatlarına ait rölövenin açığa çıkartılarak belgelenmesi doğrultusunda belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleşen 2015 yılı RHK (Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi) kazıları sonucunda yapının kuzey çevresinde (Açma I ve II) kazı çalışmaları büyük oranda tamamlanmıştır. Bu alanda 1989 yılı yol yapımı neticesinde ortaya çıkan tahribatın giderilmesine yönelik ilk adımlar atılarak Ambulacrum apsisi onarılmıştır. Yapının doğu cephesinde (Açma III)

ise çalışmaların önümüzdeki kazı döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.

Kazı çalışmaları neticesinde yapının planına yönelik bilgilerimiz artmıştır. Buna göre yapının (Palestra dışında) kapladığı alan 3650 metrekare olarak hesaplanmıştır. Yapı, doğu-batı doğrultusunda yan yana sıralanmış mekanlardan oluşmaktadır. Bu sıralamada en göze çarpan birim yapının batı hattı boyunca uzanan Ambulacrum'dur. Yapının yıkanma birimleri Ambulacrum'un ardından doğu yöne doğru yan yana sıralanmıştır. Ancak, kazının ilk yılında yıkanma birimlerine yönelik olarak bitki temizliği dışında herhangi bir çalışma yapılmadığından söz konusu birimlerin kesin sınıflandırılması henüz anlaşılamamıştır. Önümüzdeki kazı döneminde yapının tasarımına yönelik daha detaylı bilgiler elde edilmesi umulmaktadır.

RHK AÇMA-I:

Bu alandaki çalışmalar; Roma Hamam Kompleksi'nin kuzey batı sektöründe yer alan ve yapının ikinci inşa evresine ait olduğu düşünülen ambulacrum ile bağlı mimari aksamların kazı ve konservasyon faaliyetlerini kapsamaktadır (Resim: 9) Açma I'de gerçekleşen kazı çalışmalarının hedef noktasını teşkil eden Ambulacrum hamamın ana ünitesine organik bağ sergileyen dikdörtgen formlu Apodyterium'un kuzeyine simetrik ve organik bir şekilde kuzey-güney yönünde inşa edilmiştir. Ambulacrum'un apsis neflerine ait altyapı dışında alanın merkezinde bir Hypocaust tasarlanarak ısıtma sorunu geleneksel bir yöntemle çözümlenmiştir. Galeri hacmi 1 m. olan Hypocaust'un inşasında ise yuvarlak Pilae'ler ile üzerine bindirilen büyük dikdörtgen formlu Suspansura

tuğlaları kullanılmıştır. Ayrıca oluşturulan bu ana konstrüksiyon üzerine alttan statümen katmanı ile bütünlük sağlayan bir mermer yürüme zemini tasarlanmıştır ancak bu ısıtma sistemi büyük oranda tahribata uğramıştır. Duvarlarda ayrıca ısıtma amaçlı tasarlanan tuğlaların-Tubuli'lerin kullanılmamış olması bu alanın bir Ambulacrum olabileceği savını güçlü bir şekilde desteklemektedir. Doğrudan Hypocaust sistemi ile bağlantılı olan ocaklık ya da sıcak hava sirkülasyon penceresi olduğu düşünülen mimari aksam ise yapının hemen doğu bitişiğine dikdörtgen formda inşa edilen ikinci bir odacıkla bağlantılı olmak kaydı ile ana odanın doğu duvarı içerisinde konumlandırılmıştır. Söz konusu bu mimari ünitenin Praefurnium olmasının yanında yakıt stoklama odası olarak kullanıldığı fikri diğer öngörüler arasındadır. Ancak şu ana kadar bu dördül planlı alana girişi sağlayabilecek herhangi bir kapı tespit edilememiştir.

Kazılar esnasında ele geçen çok miktarda mermer kaplama levhalar, mermer-kireçtaşı süpürgelikler ve plaster başlıkların yanı sıra yerinde korunabilmiş ilgili örnekler yapının zemin kısmından tavanına kadar ayrıca bir döşeme sahip olduğunu somut olarak desteklemektedir. Çalışmalar öncesinde yapılan stratigrafik değerlendirmeler dahilinde belirlenmiş plankare sisteminden hareketle alanın A4-7, B3-9, C3-9, D8 -9, kareajlarında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Olasılıkla MS. erken 3. yüzyıl içerisinde inşa edilen ambulacrumun kullanım dışı kalmasıyla başlayan sürecin ardından MS. 5. yüzyıla tekabül eden dönemde mevcut apsinin zeminine konulanan oldukça basit nitelikli bir demir işliğı-ocağı yapılmıştır. Alt kısmında moloz ve üst kısmında tuğla örgü sistemin uygulandığı dairesel formlu bu işlik yoğun kullanım esnasında aşırı ısı nedeniyle fiziksel anlamda ciddi

erimelere maruz kalmıştır. Geç dönemde işlevselliğini yitiren hamamda dübel-aplik amaçlı uygulanan metal malzemeler bu işlikte yeniden değerlendirilerek farklı ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmıştır öyle ki; kazılar esnasında ilgili alanda aynı kotta elde edilen demir çiviler-dübeller ve demir cürufu bu savı destekler niteliktedir. Kazı çalışmalarıyla eş zamanlı olarak basit anastylisis çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Son olarak alanın kuzey ana duvarını oluşturan apsiste duvar konservasyon çalışmaları yapılarak alandaki fiziksel tahribat büyük oranda koruma ve kontrol altına alınmıştır.

RHK AÇMA II:

Açma II olarak isimlendirilen alan hamamın kuzey duvar önünde dışta kalan kısmıdır. Alan uzunluğu doğu-batı yönde 38 m., kuzey-güney yönde 20 m.'dir. Karelajların kapsadığı alan ise 500 m² civarındadır ve kazı çalışmaları 1271, 33 ile 1264, 72 m. seviyeleri arasında yürütülmüştür. (Resim: 9-11) Açma II'de, 26 m.lik uzunluğu, 5 m. mevcut yüksekliği olan hamamın kuzey ana duvar cephesi ve onu dik kesen Açma I'in kuzey-güney doğrultulu 19 m.lik yan duvarları ile 25 m.lik istinat duvarı arasında kalan kısımlar çalışma alanını çevrelemiştir.

Açma II kazılarında öncelikli olarak kuzey duvarında deprem ve tahribatlar sonucu yıkılmış ve yamaca düşmüş olan üst yapı blok katmanları kaldırılma işlemi gerçekleştirilmiş ve sonrasında alanda mimari işlevli blokların tasnifleme aşaması gerçekleştirilmiştir. Alanda; hamam kuzey ana duvarı, kuzey duvar içi tonozlu kemer, erken ve geç dönem konut ve duvar izleri, kuzey istinat duvarı, 2 ayrı yerde hamam yapısı ile ilişkili kanalizasyon sistemleri, akar sistemleri, künk sistemleri sistematik bir şekilde

belgelenmiştir. Hamam dış cephesinde en başından itibaren takip edilen künk sistemlerinin özellikle hamam kuzey duvarı önünde net bir şekilde izlenebildiği görülmüştür (Resim: 11). 2015 yılı içerisinde yapılan Roma Hamam Kompleksi Açma II kazı ve araştırma çalışmaları yapının kuzey duvarının dışta kalan kısmının büyük ölçüde tamamlanması ile sonlandırılmıştır.

RHK AÇMA III:

Açma III, RHK'nin doğu cephesini kapsamaktadır. İlgili alanda kazı faaliyetlerine başlanmasındaki başlıca gaye yapının bu bölümündeki yüksek tonozları ve pencere açıklıklarını belgeleyerek buradaki mekan veya mekanları tanımlayabilmek olmuştur.

Kazı çalışmalarında belgeleme RHK'nin kapladığı alanın 5 x 5 metrelik karelajlara bölünmesi yöntemiyle yapılmıştır. Bu yöntemle göre Açma III'ün kazı alanı G, H, I, J, K, L, M karelerinin 15, 16, 17 ve 18 no.lu bölümlerini kapsamaktadır (Resim: 9, 12). Kazı çalışmalarına 1272 m. seviyesinde başlanılmış ve 1264 m. seviyesinde sonlandırılmıştır.

Açma III kazı çalışmaları sonucunda elde edilen veriler şu şekilde özetlenebilir; Kazı etkinlikleri neticesinde toplam uzunluğu 20.70 m. olan doğu cephe duvarı büyük oranda ortaya çıkarılmıştır. Ancak alanın kazısı henüz tamamlanmamıştır. Ortalama 3 m. dolgu daha kaldırıldıktan sonra yapının doğu cephesi tümüyle ortaya çıkarılmış olacaktır. Bu sezonki çalışmalar yapının doğu cephesinde iki katlı bir düzenleme olduğunu ortaya koymuştur. İlk kat, kuzey güney doğrultusunda yan yana sıralanmış üç adet tonoz ile oluşturulmuştur. Tonozlar 3. 50 m. ile 3. 80 m.

arasında değişen genişliklere sahiptir. Ayrıca tamamı içte moloz örgü bir duvarla kapatılmıştır. Söz konusu tonozların üzerinde ise 4 adet pencere açıklığını sınırlayan geniş söveler yükselmektedir. Tonozlu zemin kat üzerinde yükselen pencere açıklıklarının hamam kompleksinin hangi birimine ait olduğuna yönelik yalnızca çok az veri ele geçmiştir. Çünkü yapının iç bölümüne yönelik çalışmalar bu dönemde yalnızca pencere sövelerinin arası ile sınırlı kalmıştır. Bu çalışmalar sırasında ikinci pencere açıklığında Pilae'lere işaret eden bir ayak belgelenmiştir. Söz konusu belge hamam kompleksinin güney doğu bölümünü kapsayan birimin caldarium olabileceğine dair önemli bir ipucu olmasına karşın bu durum henüz kesin olarak kanıtlanamamıştır.

Açma III kazı faaliyetleri yapının kullanım evrelerine ilişkin de önemli veriler sunmuştur. İlk değerlendirmelere göre MS. 5-6. yüzyıla ait seramik buluntular yapının son kullanım evresi ile ilişki olmalıdır. Açma III'de 16-18 nolu karelajlar içinde hamam doğu cephe duvarına dik uzanan ve yer yer küçük moloz taşlarla desteklenmiş olmakla birlikte büyük oranda konglomera bloklar ile örülmüş bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Duvar doğu yöne doğru 21, 50 m. devam etmektedir. Bu noktadan itibaren ise duvarın güneye yönelen köşesi tespit edilmiş ancak kazı çalışmaları bu tespitle önümüzdeki kazı sezonunda devam ettirilmek üzere sonlandırılmıştır. Duvarın en geniş yerinde kalınlığı 1.40 m. olarak ölçülmüştür. Ebatları ile bu duvar -hiç kuşkusuz- büyük bir kamu yapısına ait olmalıdır. Ancak işlevi henüz netlik kazanmamıştır.

STADION

2015 yılı Stadion kazı çalışmaları, batı oturma sıraları arkasında uzanan Portiko'da gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak 2008 yılında kazı çalışmalarına başlanan Portiko'da, herhangi bir yürüme zemini tespit edilememiş ve ana kayanın kabaca tıraşlanmış olduğu görülmüştü. Aynı yıl, yaklaşık 180 m. uzunluğa sahip Portiko tamamen kazılmasına rağmen tüm zemin ana kaya seviyesine kadar indirilmemiş olup hemen ana kayanın üzerinde bir seviye belirlenerek kazı çalışmaları sonlandırılmıştı. Bu yılki kazı çalışmalarımızın amacı, 2008 yılında kazısı büyük oranda bitirilen Portiko zeminini tamamen açığa çıkarmak olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda ilk çalışmalar alanın güney ucunda başlatılmıştır ve kuzeye doğru ana kaya zemin açılarak ilerlenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda tüm alan boyunca herhangi bir yürüme zemini düzenlemesine rastlanılamamıştır. Ancak bazı yerlerde ana kaya zemini üzerinde tam olarak korunmamış olmasına rağmen ince bir kireç harç zemin tabakası tespit edilmiştir. Bu da ana kayanın tamamen tıraşlanmadan, harç kullanılarak tesviye edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu kireç harç tabakası çok küçük bir bölümde ince bir tabaka halinde ele geçmiştir. Bununla birlikte kemerli anıtsal cephe düzenlemesi boyunca, ayak kaidelerini ana kayaya oturtabilmek için bu bölümde ana kayanın kabaca tıraşlandığı ve kaidelerin arasının moloz blokaj ile doldurulmuş olduğu görülmüştür. Çalışmalar sırasında güney-kuzey doğrultusunda 167. m'den başlayarak 178. m'ye kadar devam eden bir su sistemine de rastlanılmıştır. Su sistemi, Stadion'un hemen batı üstünde konumlanan Bazilika yönünden gelerek, Portiko'yu sınırlayan teras duvarına ait basamakların hemen önünden iz vererek kuzeydeki Propylaion'a doğru devam etmektedir.

Sonuç olarak Batı Portiko'nun zemin durumu tam olarak belgelenmiş olup, kuzey uçta Stadion girişine yönelen bir temiz su siteminin Portiko'dan geçen kısmı açığa çıkarılmıştır (Resim: 13).

RESTORASYON, ANASTYLOSİS VE KORUMA ÇALIŞMALARI

Agora, Castellum/Nymphaeum Koruma ve Onarım Çalışmaları: Yapının var olan künk sıralarının, akarlarının ve parapet duvarlarının mukavemetini arttırmak amacıyla pasif koruma ve onarım uygulamaları gerçekleştirilmiştir (Resim: 14). Bilimsel anlamda yürütülmüş olan pasif koruma önlemleri sayesinde in-situ durumda olan künk, havuz zemini, parapet duvarları ve harçlı alanların uzun vadede korunması ve sahip olduğu estetik görünümünün bozulmaması sağlanmıştır. Bu bağlamda parapet duvarları ve zemin sağlamlaştırma uygulamalarının yanı sıra batı parapet duvarlarında yer alan ve kısmi olarak korunmuş olan künk sıraları orijinal yerlerinde ayağa kaldırılmış ve parapet duvarına antik restorasyon harcı yardımı ile sabitlenmiştir.

Doğu Nekropolis Anıt Mezar II Numaralı Lahit Tümleme Çalışmaları: Yarı işlenmiş lahit teknesi kapağı sağlam şekilde korunmuş olup gövdesi çok sayıda tümlenmesi mümkün parçalar halinde ele geçmiştir (Resim: 15). Lahit teknesinin orijinal görünümüne kavuşturulması amacı ile başlatılan konservasyon çalışmalarının ilk aşamasında ön ve yan yüzlerin sentetik reçine kullanılarak tümleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ardından lahdin yarı işlenmiş arka cephesinde paslanmaz krom çelikten oluşan kalıp kullanılarak tümleme uygulaması yapılmıştır. Orijinal yüzeyden daha derinde bırakılan alanların döküm

harcı antik taş işçiliği esaslarına uygun bir şekilde işlenmiştir. Böylelikle lahit teknesi üzerinde tümlenen alanların konservasyon uygulamaları tamamlanarak lahit teknesinin sergilenmesine olanak sağlanmıştır (Resim: 16).

Odeion Opus Sectile Medusa Restorasyon ve Konservasyon Uygulamaları: Odeion Opus Sectile Medusa Döşemi, bir önceki sezon -hava koşulları sebebiyle- eksik bırakılan Proskene cephesinin restorasyonun tamamlanması amacıyla tekrar açılmıştır. Bu uygulamaların içeriğini cephe kaplamalarına ait olan üst süpürgelik parçalarının in-situ konumlarına yerleştirilmesi oluşturmuştur. Yapılan uygulamalardan sonra alan koruma amacıyla tekrar kapatılmıştır (Resim: 7).

DEPO KAYIT VE SERAMİK ÇALIŞMALARI

Roma Hamam Kompleksi olarak isimlendirilen alanda 3 açma ile gerçekleştirilmiştir. Bu alanlardan yoğun miktarda seramik ve küçük eser buluntu ele geçmiştir. Bunlar arasındaki seramik grupları içerisinde, kentteki seramik üretiminin varlığını vurgulayan, amorf parçalar, özellikle kırmızı astarlı formların fırınlamadan kaynaklı yanmış örnekleri ve kalıp parçaları yer alır. Kazı çalışmaları sırasında ele geçen birkaç adet siyah figür seramik parçası ise kent için tekil örnekleri oluşturur. Özellikle kuzey duvarın dışında F13-F14 karelajlarında yürütülen çalışmalardan ele geçen seramik, yapı kompleksinin en kalabalık ve homojen grubudur. Buluntuların alandaki durumu, yoğunluğu ve çeşitliliği atılmış ya da dökülmüş oldukları izlenimini vermektedir. MÖ. 1. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl içerisine tarihlenebilecek çeşitlilikteki bu grubun içeriğini; ince cidarlı kırmızı, kalın ve ince astarlı sofa kapları, günlük kullanım kapları, pişirme ve depolama

kapları oluşturur. D,E,F-10, C,D-11 numaralı karelejlardan ele geçen örnekler ise Hellenistik dönem form ve tekniğini içeren balık tabağı, kurşun sırlı seramik parçaları, megara kase ve kalıp parçaları biraz daha erken tarihli örnekleri, yapının batı duvarı dışında yürütülen çalışmalarla toplu halde ele geçen Erken Doğu Roma Dönemi'ne ait unguentariumlar ise alanın geç tarihli örnekleridir.

EPIGRAFIK ÇALIŞMALAR

2015 yılı epigrafi araştırmaları ağırlıklı olarak şehrin kuzeyindeki, Roma Hamam Kompleksine odaklanmıştır. Bu alanda, Geç Roma Dönemi'ne ait bir yapının duvarında, devşirme olarak kullanılmış olan 2 adet Hellenistik Dönem yazıtı keşfedilmiştir. Bu iki buluntu büyük öneme sahiptir, zira Kibyra'da Hellenistik Dönem'de Dor düzeninde inşa edilen bir Athena Polias Tapınağı olduğunu belgelemektedirler. Tapınağın yeri, İmparatorluk Çağı hamamları bölgesinde olmalıdır.

Bir sonraki buluntu, triglif-metoplu bir arşitrav parçasıdır: Bu fragmandaki harf biçimleri, yazıtın kesinlikle MÖ. 2. yy.'a ait olduğunu göstermektedir. Metinde, savaş ganîmetlerinden (*[ek] polemou laphyrôn*) Athena Polias'a (*Athêna Polia[di]*) yapılan bir adama söz konusudur. Ancak metnin kısmen kayıp olması nedeniyle, hangi savaştan bahsedildiği şu an için anlaşılammaktadır. Bunların dışında bir de, yaşam boyu Athena Polias rahibeliğiyle görevli olan birine atfen ölümünden sonra dikilen bir onurlandırma yazıtı keşfedilmiştir. Yazıt, basık ve profilli bir heykel kâidesi üzerine yazılmıştır. Metin türü, metinde geçen özel isimler ve harf biçimleri, bu yazıtın yaklaşık olarak MÖ. 1. yy.'a ait olduğunu düşündürmektedir. Yeni

buluntularla ilgili çalışmaların dışında, 2012-2014 yıllarına ait bir dizi buluntu da yeniden gözden geçirilmiştir.

MİMARİ ÇİZİM ÇALIŞMALARI

2015 yılı Kibyra arkeolojik kazı çalışmaları kapsamında, kentin farklı kamu alanlarında mimari çizim çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında öncelikle Roma Hamam Kompleksi'ne ait mimari çizimler ele alınmış olup, ayrıca Agora-Ana Cadde, Odeion Orkestra Opus Sectile Medusa döşemi gibi alan çizimlerinin yanı sıra -Erken Roma Dönemi'ne ait bir adet yazıtlı silindirik sunak gibi- tekil çizimlerde yapılmıştır. Yaklaşık 3650 metrekare olan ana yapı ünitesinin merkezini teşkil ettiği plan kare sistemini oluşturan birim karelaj boyutları 5x5 m. olarak baz alınmış ve alanın genelinde toplam olarak 360 adet karelaj meydana getirilmiştir. Mevcut karelaj planı dahilinde alandaki kazı çalışmaları esnasında açığa çıkartılan mimari unsurlar belirlenen ölçekler esasında çizilerek gerekli dökümantasyon oluşturulmuş ve kazı arşivine eklenmiştir. Ayrıca kazı öncesinde yüzeyde görülebilen mimari hatların başlangıcını oluşturduğu rölöve çalışmalarına kazılar sonucunda gün yüzüne çıkarılan diğer mimari unsurlarda eklenmiş ve böylece alanın ana hat planı 1/100 ölçeğinde büyük oranda tamamlanmış; yapının doğu cephesi de ayrıca çizilmiştir.

KIBYRA 2016 YILI ÇALIŞMALARI

*Ş. Özüdoğru**

F.E. Dökü

Ü. Demirer

İ. Baytak

D.Tarkan

M.C. Kaya

M. Şimşek

S. A. Özarslan

* Yrd. Doç. Dr., Şükrü Özüdoğru, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 15030 BURDUR; Yrd. Doç. Dr., F.E. Dökü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 15030 BURDUR; Yrd. Doç. Dr., Ü. Demirer, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Gölhisar Meslek Yüksek Okulu, Mimari Restorasyon Bölümü, Gölhisar-BURDUR; Yrd. Doç. Dr., İ. Baytak, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi ABD,21280-DİYARBAKIR. ismail.baytak@dicle.edu.tr; Arş. Gör., D. Tarkan, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, Arkeoloji Bölümü, BURDUR, dtarkan@mehmetakif.edu.tr; Arş.Gör., M.C. Kaya, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, BURDUR mckaya@mehmetakif.edu.tr; Uzm., M. Şimşek, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İstiklal Yerleşkesi, BURDUR msimsek@mehmetakif.edu.tr; Öğr. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, GMYO Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Gölhisar-BURDUR.

Önceki yıllara göre daha kısa süreli olsa da yine yoğun geçen 2016 yılı çalışmalarımız kazı, temizlik, koruma - konservasyon, anastylosis, epigrafi ve depo çalışmaları gibi ana başlıklar altında, ilgili alanlara göre aşağıda detaylı şekilde sunulmuştur**. Kazı çalışmaları başlangıcında kentin ziyaret edilen Stadion, Doğu Nekropol, Nekropol Yolu, Agora, Roma İmparatorluk

** Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 05.05.2016 tarih ve 94949537-160.01.01. (15)- 87051 sayılı ruhsatnamesiyle, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Üniversitemiz adına, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğümüz izinleriyle, başkanlığımızda yürütülen Burdur İli Göllühisar İlçesi sınırları içindeki Kibyra Antik Kenti 2016 yılı kazı çalışmaları, 16.06.2016 tarihinde başlatılmış, 04.09.2016 tarihinde sonlandırılmıştır. Öncelikle çalışmalarımız için izin veren ve ödenek sağlayan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne içten teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz. 2016 yılı Kibyra Kazı çalışmaları için Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bütçesinden toplam 60.000 TL ödenek ayrılmış olup, bu ödeneğin tamamı kullanılmıştır. Bu ödenek haricinde 2016 yılı çalışmalarımız, özellikle Burdur Valiliği'nin 100.000 TL nakdi ve Göllühisar Belediye Başkanlığı'nın araç – gereç desteği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü'nün nakdi katkılarıyla tamamlanabilmektedir. Yine Suna – İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) ve Türk Tarih Kurumu kazımıza küçük miktarlarda da olsa proje desteği sağlamışlardır. Özellikle 2016 sezonu kazılarının, çalışma süresinin uzatılarak başarılı biçimde sonlandırılmasında, konservasyon ve koruma çalışmalarında Burdur valiliğimiz başta olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların değerli katkıları önemli bir etken olmuştur. Bu destekleri ve ilgileri için, Burdur Valimiz Sayın Şerif YILMAZ başta olmak üzere, İl Genel Meclisi'nin değerli üyelerine, Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Adem Korkmaz'a ve Üniversitemiz ilgili birimlerine, İlçe Belediye Başkanımız Sayın Dr. Ramazan CANURAL'a, Koç Üniversitesi AKMED Araştırma Merkezi Müdürlüğü ile Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na tüm kazı ekibimiz ve Kibyra adına içten teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz.

Her yıl olduğu gibi, çalışmalarımıza yakın alaka gösterip, bizlere kolaylık sağlayan Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğümüz ile Müze Müdürlüğümüze ve çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyoruz. Kazı çalışmalarımız için Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce ayrılan bütçenin kullanıldığı Burdur İl Özel İdaresi ve

Hamamı, Tiyatro, Odeion, Geç Roma Hamamı yapılarında detaylı bitki temizliği ve genel temizlik çalışmaları yapılmıştır. Kazı çalışmaları; koruma önlemi gerekliliğinden dolayı ve 2016 yılı bütçe imkânları göz önünde bulundurularak iki alanda gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sonucunda, ilk kez kazı çalışmasına başlanan Agora III. Terası'nda konumlanan yuvarlak planlı Nymphaeum yapısının kazısı tamamlanmış ve yapı etrafı haricinde tamamen açığa çıkarılmıştır. Daha önceki sezonlar kazı çalışması gerçekleştirilen Doğu Nekropol'de ise mezar yapılarının bulunduğu alan güneydoğu yönde genişletilerek bu alanın kazısı tamamlanmıştır. Kazı yapılan alanlarda ve Odeion yapısındaki mozaik alanında ise koruma, konservasyon ve anastylosis çalışmaları tamamlanmıştır.

Epigrafik çalışmalar sonucunda önceki yıllar ve bu sezon, özellikle Doğu Nekropol alanından ele geçen tüm yazıtlar ele alınarak, kent ve tarihi hakkında oldukça değerli yeni bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca kentin Erken Dönem tarihi ve siyasi yapısı, inanç sistemi hakkında oldukça önemli yeni bilgiler sağlayan dört adet Hellenistik Dönem yazıtları daha detaylı olarak çalışılmaya devam etmiştir. Kazıevi depo çalışmalarında ise, küçük eser temizlik ve

Göhlhisar İlçe Özel İdaresi yönetici ve çalışanları ile Burdur Valiliğimizce sağlanan ödeneğin kullanıldığı Göhlhisar Kaymakamlığı'na ve çalışanlarımıza yardım ve ilgileri için çok teşekkür ederiz. 2016 yılı çalışmalarımızda, Bakanlık Temsilcisi olarak görev yapan, ekibimize ve çalışmalarımıza katkılar sağlayan Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü uzmanlarından meslektaşımız M. Selim ERDOĞAN'a çok teşekkür ederiz. Tabii ki, asıl olarak Kibyra'da emek harcayan, özveriyle çalışan bilim heyeti üyelerimize, öğrencilerimize ve işçilerimize Kazı Başkanı olarak şükranlarımı sunuyorum.

konservasyonu çalışmaları ile belgeleme, çizim ve envanter kayıt çalışmaları yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile bilimsel yayın faaliyetlerinin de temel hazırlıkları tamamlanmıştır.

DOĞU NEKROPOLİS KAZI ÇALIŞMALARI

2016 yılı içerisinde gerçekleştirilen kazı alışmaları Doğu Nekropolis Anıtsal Oda Mezar ve Temenoslar Kompleksi alanındaki son bilimsel faaliyetler niteliğindedir. Söz konusu nihai çalışmalar alanın güney sektöründe bulunan Cladiuslar Ailesi'ne ait özel mezarlıkların bulunduğu bölgeyi kapsamaktadır (Resim: 1, 2). 2013 ve 2014 yılındaki çalışmalar sonucunda bu özel nekropolis alanıyla ilgili mimari fizibilite oldukça iyi anlaşılmış durumdadır. Çalışmaların son etabında açığa çıkan mezarlıklara ait mevcut rölöve genel mezarlık alanının mimari niteliğiyle bütüncül olarak son derece ortak bir konsept arz etmektedir. Öyle ki; öncelikli olarak 12 nolu podyumlu lahit mezarın hemen güneyinde başlayıp yine aynı yönde devam eden ve bazı oda mezarlar için fasat görevini de üstlenen bir istinat duvarı oluşturulmuştur. Ardından podyumlu mezarlar ve bunlara yeni bir alternatif olarak alana inşa edilen krepidomalı lahitler istinat duvarı boyunca geleneğe uygun bir şekilde özenle yerleştirilmiştir (Resim: 3). Alandaki hyposorium ve tuğla tonozlu mezar girişleri bu aile mezarlığının mimari anlayışı arasına katılan yeni somut unsurlardır. Bu yılki kazı alanında dört ayrı yapılaşma evresi izlenmekle birlikte; biri tonoz cepheli toplamda beş adet yeraltı oda mezar, üç adet krepidomalı

lahit, iki adet podyumlu lahit, bir exedra ve iki adet basit oygu mezar tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları sonrasında gerçekleştirilen anastylosis ve konservasyon çalışmalarıyla alan bütünüyle koruma altına alınmıştır (Resim: 4 - 6).

Sonuç olarak; 2016 yılı kazı sezonu ile birlikte doğu nekropolis aile mezarlıkları arkeolojik çalışmaları bütünüyle bitirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda bu alanın Kibyra'nın varsıl aileleri Cladiuslar ve Flaviuslar tarafından özel mülkiyet hakkı içerisinde defin alanı olarak kullanıldığı bir kez daha anlaşılmıştır. Bu yıl içerisinde alanın en güney sektöründe açığa çıkartılan gömütlüklerin de 14 ve 15 nolu podyumlu lahit mezarlar ve 17 nolu krepidomalı lahit mezarlarda mevcut epigrafik veriler ışığında Cladiuslar Ailesi'ne ait olduğu görülmüştür. Böylelikle alanın genelinde var olan mezarların büyük çoğunluğunun Cladiuslar Ailesi mülkiyetinde olduğu ifade edilebilir. Cladiuslar Ailesi'yle açık bir şekilde akrabalık bağı bulunan Flaviuslar Ailesi'ne ait definler bu mezarlık içerisinde çok sınırlı bir alanı işgal etmektedir. Alanda Antonius Pius dönemi ile başlayan defin faaliyetleri aynı yüzyıl içerisinde ve çok kısa bir zaman dilimi dahilinde gerçekleşmiştir. Oldukça geniş repertuara sahip mezar çeşitleri, defin usulleri, epigrafik verileri ve mezar armağanları ile Kibyra'nın ölü gömme adetleri içerisinde bu aile nekropolisin çok önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Aynı zamanda bu aile nekropolisi Roma'nın sosyal kültürel ve ekonomik anlamda zirve yaptığı dönemin ölü kültürlerini daha iyi yorumlamak ve anlamak adına arkeolojik açıdan büyük önem taşımaktadır.

THOLOS PLANLI NYMPHAEUM

Agora'nın 3. terasında yer alan yapı, iç içe konumlandırılmış iki dairesel planlı havuzdan oluşmaktadır (Resim: 7, 8). Yapının kazısına başlamadan önce yıkıntı halde duran mimari blokların çizimleri yapılarak buluntu durumları belgelenmiştir. Bu blokların taşınmasıyla birlikte kazı çalışmalarına yapının iç kısmından başlanmıştır. Bu kısımda, - 0,55 m. – 1.05 m. seviyeleri arasında iç havuza ait krepidoma açığa çıkarılmıştır. Stylobat üzerindeki taş yerleştirme izlerinden ve burada ele geçen postamentlerden, parapet bloklarının arasında postamentlerin kullanılarak iç havuzun çevrelenmiş olduğu tespit edilmiştir. Ancak blokların hiçbiri in situ durumda ele geçmemiştir. Yine iç havuzun tam merkezinde, 3 adet üçgen formlu stylobat bloğu in situ durumda ortaya çıkarılmıştır ve toplamda 12 adet blok kullanılarak bu alanda, 3.40 m. genişliğinde çokgen bir podyum oluşturulduğu belgelenmiştir. Podyumun tam orta noktasında yapılan kazılarda, -1.73 m. seviyede, yapıya su ulaşımını sağlayan 0.28 m. çapında in situ durumda pışmiş toprak künk sistemi açığa çıkarılmıştır (Resim: 9).

İç havuzda yürütülen çalışmalar sırasında, biri 2 parça halinde toplam 5 adet gırlanlı arşitrav-friz bloğu, 1 adet konsollu korniş bloğu parçası ve konik formlu çatıyı oluşturan 2 adet blok ele geçmiştir. Eldeki veriler ışığında, üst yapı bloklarının, iç havuzu çevreleyen postamentlere yerleştirilen sütunların üzerinde yükseldiği ve konik formlu bir çatıyla havuzun üzerinin kapatıldığı tespit edilmiştir. Ancak iç havuza ait parapet bloklarının büyük bir kısmı ile sütun ve sütun başlıkları Geç Antik Dönem'de taşınmış olduğundan günümüze kadar ulaşamamıştır. İç havuzun merkezinde yer alan podyumun kazıları sırasında – 0.50 m. ve – 0.68 m. seviyeleri arasında iki adet heykel ele geçmiştir. Heykellerden biri aslan postu üzerinde uzanmış

olarak betimlenen Herakles'tir, diğeri ise ebat olarak daha küçüktür ve panter postu üzerine uzanmış, olasılıkla bir Satyr heykelidir (Resim: 10, 11). Her iki heykelde de hayvan postlarının başı, yan tarafta ağızları açık olarak, çörten vazifesi görecektir şekilde betimlenmiş ve alt yüzeylerinde bulunan oluklarla suyun bu çörtlenlere ulaşması sağlanmıştır. Böylece, pişmiş toprak künklerle yapının tam merkezine ulaştırılan suyun, podyum üzerinde duran bu heykellerden dökülerek önce iç havuzu doldurması ardından da dış havuza dökülmesi sağlanmıştır. İç havuzda yapılan kazılar sırasında ele geçen bazı parapet blokları ve postamentlerin üst kısımlarında kare şeklinde ve ortalama 0.03 m. derinliğinde sıralı dübel yuvalarının açıldığı görülmüştür. Bu dübel yuvaları, blokların üzerlerinde korkuluk benzeri bir düzenleme yapılmış olabileceğini düşündürmüştür.

Dış havuzda yapılan kazı çalışmalarında ise havuzu çevreleyen blokların büyük bir kısmı in situ durumda bulunmuştur, sadece güney cepheye ait bloklar Geç Antik Dönem'de taşındığı için eksik durumdadır. İç havuzda olduğu gibi dış havuzu da yükseklikleri 1.08 m. olan, 1.00 m. uzunluğunda ve 0.40 m. genişliğindeki parapet blokları ile aralarına yerleştirilen 0.67 m. uzunluğunda, 0.60 m. genişliğindeki postamentler çevrelemektedir (Resim 4, 5). Ancak parapet blokları arasında postamentler kullanılmış olmasına rağmen, dış havuzda içteki gibi sütunlu bir mimari düzenleme uygulanmamıştır ve üzeri açık bırakılmıştır. Bununla birlikte, burada kullanılan bazı postamentlerin cephelerinde açılmış delikler ve üst kısımlarındaki kanal izlerinden, olasılıkla bronz bir aksam kullanılarak musluk benzeri bir düzenleme yapılmış olduğu ve buralardan su alınabildiği anlaşılmaktadır. Bu postamentler yapının dört cephesine de karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Dış havuzu çevreleyen

bloklarının hemen önünde tüm daire boyunca ortalama 0.70 m. genişliğinde oluklu bloklar kullanılmıştır. Yapının bu oluklarla birlikte toplam çapı 15.20 m.dir. İç havuzun çapı ise, krepidoma ile birlikte hesaplandığında 8.90 m. olarak ölçülmüştür.

İç havuzun zemininin kireç harç kullanılarak sıvandığı tespit edilmiştir, dış havuzun zemininde ise tuğla döşem kullanılmıştır. Ancak geç dönemde, özellikle dış havuz zemininde tamirata bağlı olarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

2016 yılı çalışmaları boyunca yapının iç dolgusu tamamen temizlenmiş ve çevresi, tüm dış parapet blokları boyunca ortalama 4.50 m. genişliğinde kazılarak açığa çıkarılmıştır. Dış kısımda yapılan çalışmalarda, yapının batısında, kuzey - güney doğrultulu uzanan ve spolien malzemelerin kullanıldığı moloz örgülü bir duvar tespit edilmiştir. Çalışmalar yapının kuzeyine doğru ilerledikçe batıdan başlayan künk sistemlerinin tüm yapı çevresinde devam ettiği görülmüştür. Tüm bu yapılaşmalar Doğu Roma Dönemi'nde, dış düzenlemeye ait zemin blokları sökülerek yapılmıştır. Ayrıca yapının kuzey ve güneyinde yine geç döneme ait iki adet kanalizasyon tespit edilmiştir. Alanın koruma altına alınmasıyla birlikte kazı çalışmaları sonlandırılmıştır.

İç havuzun üst yapı bloklarına ait bezemeler ışığında yapılan ilk değerlendirmelere göre, M.S. 1. yüzyıl içerisinde inşa edilmiş olduğu öngörülen yapı, kentte meydana gelen ve büyük yıkıma neden olan M.S. 23 yılındaki depremin ardından genel yapılaşma faaliyetlerine bağlı olarak inşa edilmiş olmalıdır. İç krepidoma üzerindeki yoğun aşınma izleri ve sadece bu havuz ile merkezindeki podyumun üzerinin çatı ile kapatılmış olması, dış havuzun üzerinin açıkta bırakılması; dış parapetlerin ikinci bir evreyle yapıya eklenmiş olabileceği sorusunu akıllara

getirmektedir. Ancak eldeki verilerin henüz yetersiz olması nedeniyle bu konuya önümüzdeki süreçte yapılacak olan çalışmalar ışık tutacaktır.

EPİGRAFİK ÇALIŞMALAR

Çalışmalar Agora 3. terasında ve Doğu Nekropol Anıt Mezar çevresinde yürütülmüştür. Agora 3. terasında bir adet onurlandırma yazıtı tespit edilmiştir. Yazıtın çizim ve fotoğraf çalışmaları ardından tercümesi yapılmıştır. Söz konusu yazıtın içeriği şöyledir: “167 yılında (= M. S. 190). Nearkhos oğlu Nearkhianos kâtip iken, meclis ve halk - - - os’un oğlu Poseidonios’u (tunç?/altın?) bir heykel ile onurlandırdı - -”. Agora 3. terasında Tholos Nymphaion kazısı çalışmaları esnasında bir adet yuvarlak sunak ve de bir adet silindirik gövdeli yazıtlı heykel kaidesi bulunmuştur. Ancak her iki eser üzerindeki yazıt fragmanları son derece kötü durumda korunduğundan taşıdıkları yazıtların tam tercüme yapılamamıştır. Sadece yuvarlak sunak üzerinde Aurelius ismi okunabilmiştir. Bu nedenle olasılıkla bu kaide M. S. 212 sonrası ait olmalıdır.

2016 yılı Doğu Nekropolis Anıtsal Oda Mezar ve bağlı temenoslar kompleksinin var olduğu alanın en güney sektöründe yer almaktadır. Kazılar esnasında podyum 17 no.lu krepidomalı lahit mezar olarak tanımlanmıştır. Claudius’lar ailesine mensup bir şahsa ait olduğu üzerindeki yunanca yazıttan anlaşılan bu mezar Geç Roma döneminde gerçekleşen soygunlarla bütünüyle talan edilmiştir. Podium üzerinde yunanca metnin devamının

yazılı olduğu bloktaki okunabilen fragmanlar 2003 yılında epigraf Thomas Corsten tarafından yayımlanmıştır (I. Kibyra 155). Kazılar esnasında yazıtta ait ilk blok açığa çıkarılmıştır. Söz konusu yazıtın içeriği şöyledir: “Tiberius Claudius Philetos, Claudia Ioulia’nın kızı ve kendisinin torunu Claudia Paulina anısına”. 14 ve 15 no.lu podyumlu lahit mezarlar olarak adlandırılan gömütlüğe ait bloklar arasında ele geçmiştir. Soygunlar esnasında podyum ait bu yazıtlı blok alanın hemen doğusunda bulunan küçük vadiye yuvarlanmıştır. Mezar ait yazıt 3 adet blok üzerine işlenmiştir. Ancak ilk blok mevcut değildir. Thomas Corsten tarafından yayınlanan yazıt (I. Kibyra 231) aracılığıyla bu mezarında Claudius’lar ailesine mensup bir şahsa ait olduğunu öğreniyoruz.

2016 YILI KİBYRA DEPO ÇALIŞMALARI

Kibyra kazı evi deposunda yürütölen çalışmalarını öncelikli olarak kazı çalışmalarını gelen buluntularını günlük temizlik, tasnif, konservasyon, restorasyon işlemleri ve bu eserlerin depo kayıt sistemine girişlerinin sağlanması oluşturur. Bu doğrultuda 2016 yılında, Doğu Nekropol, Agora Nymphaeium’da gerçekleştirilen kazılar ve kent içi yüzey buluntuları için ayrı ayrı olmak üzere küçük eser, diğer eser, seramik eser, taş eser ve kemik ile birlikte bu alanlardan gelen mühürlü ve mühürsüz unguentarium ve mühürlü tuğla/çatı kiremidi, dosyaları olarak düzenlenmiştir.

Kazı evi deposuna girişı sağlanmış materyalin restorasyon ve konservasyon çalışmalarında genel olarak fiziksel temizleme yöntemi uygulanan eserlere, gerekli durumlarda mekanik ve kimyasal temizlik de uygulanmıştır. Kazı sezonu içerisinde restorasyon ve konservasyon çalışmaları kapsamında 120 bronz sikke, 34

adet pişmiş toprak çanak-çömleğe, 42 adet küçük esere müdahale edilmiştir (Resim: 12).

Kıbyra depo çalışmaları kapsamında yürütülen ve kazı alanlarından ele geçen seramik buluntuların tasnif çalışmalarında; temizlenen seramikler, geldikleri kontekst doğrultusunda türlerine ve tiplerine göre serilmiş, bütünlünen ya da birleşen parçaların takibi yapılmıştır. Kentin genel seramik çeşitliliğinde az bilinen örnekler çizilmek üzere ayrılmış, kontekst içerisinde hamur, astar ya da form birlikteliği gösteren gruplar fotoğraflanmıştır. Toplamda 46 adedi envanterlik, 61 adedi etütlük eser olarak ayrılarak katalog ve belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.

RESTORASYON, ANASTYLOSİS ve KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

Bu başlıkta belirtilen çalışmalar Doğu Nekropolis’de yürütülmüştür. Kazı çalışmaları sonucunda alandaki mimari dokuların ileri derecede tahribata uğradığı görülmüştür. Özellikle istinat duvarlarına ait malzemenin bir kısmının bilinçli olarak alandan taşınması arazinin yoğun eğiminde gerçekleşen akıntılara karşı mezar alanlarını korunmasız kılmıştır. Dolayısıyla alanda bir konservasyon ve anastylosis çalışmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Kazı esnasında açığa çıkartılan mimari blokların özgün yerleri tespit edilmiştir ve istinat duvarına ait olduğu saptanan kaba malzeme de ayrıca biriktirilmiştir. Öyle ki; konservasyon uygulamalarında tamamen alana ait malzemeler kullanılmıştır. Evrelerin ana mimari aksamını oluşturan her üç istinat duvarında korunabilmiş özgün dokulara ait somut izlerden hareketle aslına uygun yükseltme ve koruma çalışmaları yapılmıştır. Uygulamalarda ise örgü işleminde kullanılan bağlayıcı harç 0-4 mm elekaltı agrega ve hidrolik kireç, derzleme

işleminde kullanılan bağlayıcı harç ise 0-6 mm doğal konglomera mili ve katkılı hidrolik kireç ihtiva etmektedir.

MİMARİ ÇİZİM ÇALIŞMALARI

2016 yılı Kıbyra Kenti arkeolojik kazı çalışmaları kapsamında, kentin farklı kamu alanlarında mimari çizim çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar ile Agora Tholos – Nymphaeum'a ait mimari çizimler oluşturulmuş, ayrıca Doğu Nekropolis Anıtsal Oda Mezar Temenoslar Kompleksi Güney Açma'ya ait rölöve ile tekil çizimler de yapılmıştır.

Bu yıl içerisinde yeni kazı alanı olarak belirlenen Agora Tholos – Nymphaeum'a dair yapılan çizim çalışmalarının ilk aşamasını kazı stratigrafisi dahilinde belirlenen karelaj planı oluşturmaktadır. Merkezini yuvarlak yapının teşkil ettiği plan kare sistemine ait birim karelaj boyutları 5x5 m. olarak baz alınmış ve alanın genelinde toplam olarak 80 adet karelaj meydana getirilmiştir. Mevcut karelaj planı referans alınarak kazı çalışmaları esnasında açığa çıkartılan mimari unsurlar belirli ölçekler bazında çizilmiş ve gerekli dökümantasyon oluşturularak kazı arşivine eklenmiştir. Kazı çalışmaları sonrasında alanın 1/25 ölçeğinde genel rölövesi ve gerekli kesitleri çıkartılmıştır. Oluşturulan bu planda yapının ana-detay hatlarına ait mimari aksamlar ve kronolojik yapılaşma sürecine ait farklı evreler değişik renklerle belirtilerek, planın yorumlanmasında görsel açıdan algı kolaylığı sağlanmıştır. Yapının mimari bünyesini oluşturan ana üniteler terminolojik olarak pafta üzerinde tanımlanmıştır.

Doğu Nekropolis kazı çalışmaları kapsamında açığa çıkartılan mimari fizibilitenin 1/20 ölçeğinde rölövesi

oluşturulmuş ve gerekli olan kesit çizimleri de elde edilmiştir. Ayrıca alan içerisinde gerekli görölen mimari akşamlarda tekil çizim çalışmalarını gerçekteşirilmiiştir. Daha önceki yıllarda elde edilen rölöve paftaları bu sezonda gerçekteşen çizim çalışmalarını ile bütönlölenerek güncellenmiştir.